

Leerplan

OPLEIDING

Begeleider in de buitenschoolse kinderopvang

MODULAIR

BSO3

Studiegebied

PERSONENZORG

Goedkeuringscode:
Voorlopige goedkeuring 08-09/1892/N/V10

31 januari 2009

Leertraject

Concordantietabel

Module	Lestijden	Niveau	Vak
Zorg in de kinderopvang 1	40	BSO3	TV Agogische methodieken
Zorg in de kinderopvang 2	40	BSO3	TV Verzorging
Zorg in de kinderopvang 3	40	BSO3	TV Agogische methodieken
Zorg in de kinderopvang 4	80	BSO3	PV Situatiegerichte training
Zorg in de kinderopvang 5	80	BSO3	PV Situatiegerichte training
Zorg in de kinderopvang 6	80	BSO3	PV Situatiegerichte training
Zorg in de kinderopvang 7	80	BSO3	PV Situatiegerichte training
Begeleiding van het schoolgaande kind 1	40	BSO3	TV Agogische methodieken
Begeleiding van het schoolgaande kind 2	40	BSO3	TV Agogische methodieken
Begeleiding van het schoolgaande kind 3	40	BSO3	TV Verzorging

Begeleiding van het schoolgaande kind 4	40	BSO3	TV Agogische methodieken
Begeleiding van het schoolgaande kind 5	40	BSO3	TV Agogische methodieken
Begeleiding van het schoolgaande kind 6	40	BSO3	TV Agogische methodieken
Begeleiding van het schoolgaande kind 7	40	BSO3	TV Agogische methodieken
Begeleiding van het schoolgaande kind 8	40	BSO3	TV Agogische methodieken
Begeleiding van het schoolgaande kind 9	80	BSO3	PV Situatiegerichte training
Begeleiding van het schoolgaande kind 10	80	BSO3	PV Situatiegerichte training

Meewerkende centra voor volwassenenonderwijs

SCVO-Sité, Van Aerdtsstraat 63 – 2060 Antwerpen

CVO-TNA – Vlod, Londenstraat 43, 2060 Antwerpen

CVO- Brussel, Materiaalstraat 67, 1070 Brussel

CVO De Oranjerie, Boudewijnvest 3 – 3290 Diest

CVO- VSPW-Gent, Edgard Tinelstraat 92 – 9040 Gent

CVO- VSPW- Hasselt, Blijde Inkomststraat 36 – 3500 Hasselt

VSPW- Kortrijk, St. Amandsplein 15 – 8500 Kortrijk

CVO TSM, Jef Denynplein 2- 2800 Mechelen

CVO- VSPW- Mol, Baron van Eetveldeplein 3/1b – 2400 Mol

LBC-NVK-CVO, Kasteelplein 20, 2300 Turnhout

Inhoudstafel

Leerplan	1
OPLEIDING	1
Begeleider in de buitenschoolse kinderopvang	1
MODULAIR	1
BSO3 1	
Studiegebied	1
PERSONENZORG	1
1 Inleiding	7
2 Beginsituatie	10
3 Algemene doelstellingen van de opleiding	11
4 Pedagogisch-didactische wenken en didactische hulpmiddelen	13
5 Evaluatie van de cursisten	15
6 Module: M PZ 0441 Module Zorg in de Kinderopvang 1 40 Lt TV	17
6.1 Algemene doelstelling van de module	17
6.2 Beginsituatie	17
6.3 Leerplandoelstellingen en leerinhoud	17
7 Module: M PZ 044 2 Zorg in de kinderopvang 2 40 Lt TV	19
7.1 Algemene doelstelling van de module	19
7.2 Beginsituatie	19
7.3 Leerplandoelstellingen en leerinhoud	19
8 Module: M PZ 044 3 Zorg in de kinderopvang 3 40 Lt TV	21
8.1 Algemene doelstelling van de module	21
8.2 Beginsituatie	21
8.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden	21
9 Module: M PZ 049 1 Begeleiding van het schoolgaande kind 1 40Lt TV	23
9.1 Algemene doelstelling van de module	23
9.2 Beginsituatie	23
9.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden	23
10 Module: MPZ 049 2 Begeleiding van het schoolgaande kind 2 40Lt TV	26
10.1 Algemene doelstelling van de module	26
10.2 Beginsituatie	26
10.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden	26
11 Module: M PZ 049 3 Begeleiding van het schoolgaande kind 3 40Lt TV	28
11.1 Algemene doelstelling van de module	28
11.2 Beginsituatie	28
11.3 Leerplandoelstellingen en leerinhoud	28
12 Module: M PZ 049 4 Begeleiding van het schoolgaande kind 4 40Lt TV	32
12.1 Algemene doelstelling van de module	32
12.2 Beginsituatie	32
12.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden	32
13 Module: M PZ 049 5 Begeleiding van het schoolgaande kind 5 40 Lt TV	34

13.1	Algemene doelstelling van de module _____	34
13.2	Beginsituatie _____	34
13.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	34
14	Module: M PZ 049 6 Begeleiding van het schoolgaande kind 6 40 Lt TV _____	36
14.1	Algemene doelstelling van de module _____	36
14.2	Beginsituatie _____	36
14.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	36
15	Module: M PZ 049 7 Begeleiding van het schoolgaande kind 7 40Lt TV _____	38
15.1	Algemene doelstelling van de module _____	38
15.2	Beginsituatie _____	38
15.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	38
16	Module: M PZ 049 8 Begeleiding van het schoolgaande kind 8 40Lt TV _____	40
16.1	Algemene doelstelling van de module _____	40
16.2	Beginsituatie _____	40
16.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	40
17	Modules Gesuperviseerde beroepspraktijk _____	42
17.1	Doelstellingen _____	42
17.2	Organisatie _____	42
17.3	Opbouw van het leerproces binnen de beroepspraktijk _____	42
17.4	Begeleiding van de beroepspraktijk _____	43

1 Inleiding

1.1 Netoverschrijdend project

Dit leerplan is tot stand gekomen binnen een netoverschrijdende werkgroep, waaraan 10 van de 12 centra voor volwassenenonderwijs die op dit moment de opleiding Begeleider in de Buitenschoolse Kinderopvang aanbieden, hebben deelgenomen.

De meerwaarde van dergelijk samenwerkingsverband is niet enkel beperkt tot het onderling afstemmen van het programma, maar heeft tevens geleid tot een gelijkgerichte visie op de opleiding. Dit biedt de cursist die om welke reden dan ook in de loop van zijn opleiding van centrum verandert of onderdelen van zijn opleiding gelijktijdig in verschillende centra wenst te volgen, niet alleen meer zekerheid op vlak van continuïteit van zijn leertraject maar ook op vlak van continuïteit in zijn leerproces.

1.2. Visie op de opleiding

In de opleiding Begeleider in de buitenschoolse kinderopvang verwerft de cursist de basiscompetenties die nodig zijn om als beginnende beroepsbeoefenaar aan het werk te gaan in de buitenschoolse kinderopvang en wordt de basis gelegd voor een verdere professionalisering gedurende zijn loopbaan. De competenties vormen aldus het kader van wat de cursist moet kennen en kunnen om adequaat te handelen in een bepaalde beroepscontext.

Centraal in de opleiding staat de competentieontwikkeling en de persoonlijke groei van de cursist in relatie tot de beroepspraktijk. Dit houdt in dat het accent niet ligt op het onderwijzen door de leerkracht maar wel op het leren door de cursist.

Concreet betekent dit dat:

- het ontwikkelen van competenties gezien wordt als een groeiproces. Door te leren reflecteren op zijn handelen komt de cursist geleidelijk tot een verbreding, verdieping en verrijking van zijn competenties. Verbreden houdt in dat de cursist de competenties kan toepassen in verschillende en in toenemende complexe situaties. Verdieping betekent dat de competenties door toenemende bewustheid en reflectie steeds beter worden geïntegreerd. Verrijking tenslotte wil zeggen dat de competenties steeds meer iets van de persoon zelf worden, bewuster worden ingezet.
- geleerd wordt in een beroepsgerichte context. Bij elke leeractiviteit dient de relatie met de beroepspraktijk duidelijk zichtbaar te zijn. Kennis, vaardigheden en houdingen dienen zoveel mogelijk geïntegreerd te worden aangeboden. Door voortdurend de relatie te leggen met de rollen en taken in het toekomstige werkveld, wordt het leren functioneel en verhoogt het de intrinsieke motivatie van de cursist.
- de nadruk komt te liggen op kennisconstructie i.p.v. op kennisreproductie door de cursist. Niet de vraag wat geleerd wordt maar wel hoe geleerd wordt komt centraal te staan. De activiteit van de leerkracht moet vooral gericht zijn op de kwaliteit van die kennisconstructie, zijn rol verschuift van leraar naar begeleider van leerprocessen.
- de cursist in staat gesteld wordt in toenemende mate de verantwoordelijkheid op te nemen voor zijn eigen ontwikkeling. Het is belangrijk dat de cursisten zoveel mogelijk sturing kunnen geven aan hun eigen leerproces omdat hierdoor de kwaliteit van de kennis die zij verwerven verhoogt. Dit houdt in dat ook aandacht wordt besteed aan het ontwikkelen van metacognitieve vaardigheden zoals het leren leren, het leren reflecteren over het eigen leerproces en het ontwikkelen van het zelfstandig leervermogen van de cursist.
- rekening wordt gehouden met individuele verschillen tussen cursisten. Er moeten mogelijkheden worden ingebouwd tot differentiatie op vlak van studietempo, inhoud en leerweg. Het uitwerken van individueel aangepaste leertrajecten en erkennen van elders verworven competenties krijgt hierbinnen zijn plaats.

Daaraan gekoppeld moet een adequate leeromgeving gecreëerd worden. Dit houdt een leeromgeving in die:

- levensecht is en uitnodigt tot activiteit, d.w.z. zoveel mogelijk aansluit bij de concrete praktijk om de betrokkenheid van de cursist te verhogen
- naast cognitieve inhoud ook vaardigheden en attitudes betreft in het leerproces. Een competentie is immers een geïntegreerd geheel van kennis, vaardigheden en houdingen
- rekening houdt met de leerstijlen van de cursist. De manier van leren is bepalend voor de kwaliteit van de opgedane kennis, inzichten en vaardigheden. Naast zijn eigen leerstijl moet ook het hanteren van andere leerstijlen door de cursist ontwikkeld worden.
- het zelfgestuurd leren stimuleert door de cursist aan te moedigen en te ondersteunen om op een actieve wijze tot kennisconstructie te komen en te reflecteren over zijn leerproces
- zorgt dat de cursist systematisch het besef van eigen bekwaamheid ontwikkelt door het regelmatig geven van feedback en het leren reflecteren.

1.3.Opleidingsconcept

1.3.1. Koppeling theorie en praktijk

In de opleiding staat een voortdurende koppeling van theorie en praktijk centraal. Op het moment dat de cursist in de opleiding stapt, stapt hij ook in het werkveld om daar praktijkervaring op te doen. Het binnenschools curriculum is volledig afgestemd op het leren op de werkplek.

We onderscheiden een ondersteunende en een integratieve leerlijn.

In de ondersteunende leerlijn worden kennis en inzichten verworven en vaardigheden getraind, die noodzakelijk zijn als basis voor het handelen, aangeboden als losstaande elementen. Belangrijk hierbij is dat ook tijdens deze leermomenten steeds gestart wordt met een oriëntatie op de beroepstaak om de relatie met het werkveld zichtbaar te maken.

In de integratieve leerlijn wordt uitgegaan van realistische taken, opgaven en problemen uit het werkveld. Kennis, vaardigheden en houdingen komen hierbij geïntegreerd aan bod. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van projecten, casebesprekingen en toepassingen in gesimuleerde situaties, waarbij ook ingespeeld wordt op de ervaringen van de cursisten in het werkveld.

De gesuperviseerde beroepspraktijk biedt de cursist de mogelijkheid om het geleerde toe te passen in reële beroepssituaties.

Essentieel bij dit alles is dat de verschillende leeractiviteiten een zinvolle onderlinge samenhang vertonen en gericht zijn op het realiseren van bepaalde leerdoelen c.q. het ontwikkelen van bepaalde competenties.

Ook zal het leren reflecteren systematisch aan bod moeten komen, het moet een rode draad zijn door de hele opleiding. Dit reflecteren mag niet beperkt blijven tot de vraag 'wat moet ik doen om het morgen beter te doen?' maar ook 'waarom heb ik dit zo gedaan?' De eerste vraag is gericht op het onmiddellijk verbeteren van gedrag in een bepaalde situatie, het waarom verwijst naar de onderliggende inzichten en opvattingen die het gedrag sturen.

1.3.2. Opbouw van het curriculum

Het opleidingsconcept gaat uit van een concentrische opbouw van het curriculum, waarbij de competenties op een steeds hoger niveau worden aangeboden en de problemen waar de cursisten aan werken in complexiteit toenemen.

Om tot een niveaubepaling te komen, worden volgende criteria gehanteerd:

- Toenemende complexiteit : van eenvoudige naar complexe situaties

Van een beginnend cursist wordt verwacht dat hij eenvoudige taken kan uitvoeren in eenvoudige situaties. Doorheen de opleiding leert de cursist om met steeds meer factoren rekening te houden, meer theoretische kennis aan te wenden om zijn handelen te onderbouwen, meer vaardigheden adequaat te combineren. Een afstuderende cursist kan functioneren in complexe situaties.

- Toenemende integratie: van losse elementen naar geïntegreerde gehelen

Van een beginnende cursist wordt verwacht dat hij afzonderlijke deelhandelingen en deeltaken kan uitvoeren, naarmate hij verder vordert in zijn traject zal hij in staat moeten zijn om volledige taken of activiteiten uit te voeren. Een afstuderende cursist kan volledige beroepsactiviteiten en beroepstaken opnemen.

- Toenemende transfer: van bekende situaties naar nieuwe situaties

In het begin kan de cursist het geleerde toepassen in gekende situaties. Door dit in de loop van de opleiding te leren toepassen in minder bekende en nieuwe situaties, ontwikkelt hij het vermogen tot transfer van het geleerde en kan dit inzetten op verschillende niveaus van het beroepsmatig handelen wanneer hij afstudeert.

- Toenemende zelfstandigheid: van gestuurd naar zelfstandig handelen

Een beginnende cursist kan opdrachten uitvoeren onder begeleiding van en met sturing door leerkrachten/begeleiders. Naarmate de opleiding vordert, moet de cursist steeds meer in staat zijn opdrachten zelfstandig en met steeds minder sturing uit te voeren. Aan het einde van de opleiding dient de cursist zelfstandig het beroep te kunnen uitoefenen en verantwoordelijkheid op te nemen voor zijn eigen beroepsontwikkeling zodat een doorgroei in professionaliteit verwacht mag worden.

Voor de lesmodules (TV) zijn de competenties dan verder vertaald in eindtermen in oplopende moeilijkheidsgraad. Deze zijn omschreven bij de afzonderlijke modules.

Voor de modules gesuperviseerde beroepspraktijk (PV), zijn de competenties niet verder geconcretiseerd per module. Iedere cursist wordt immers op zijn eigen manier competent. Een vooraf vastgelegd sequentieel pad dat elke cursist op dezelfde manier moet doorlopen is derhalve niet wenselijk. De gesuperviseerde beroepspraktijk moet de mogelijkheid bieden tot individuele trajecten afgestemd op het beginniveau, de persoonlijke interesse, de persoonlijke ontwikkeling en competentiegroei van de cursisten.

We opteren hier voor een indeling van competenties naar beheersingsniveaus op basis van een combinatie van twee of meer van bovengenoemde criteria.

1.3.3. Aanzet tot zelfsturing

Wanneer wij van de cursist verwachten dat hij in toenemende mate zelf de verantwoordelijkheid neemt voor zijn ontwikkeling en groei, betekent dit dat hij tijdens de opleiding ook kansen krijgt om zelfstandig te werken, initiatief te nemen, keuzes te maken.

Dit houdt in dat de leerkracht zijn onderwijsstijl voldoende varieert in functie van het leerproces van de cursisten. De docentgestuurde manier van lesgeven, het lesgeven vanuit gedeelde sturing tussen leerkracht en cursist en een leerlinggestuurde manier van lesgeven wisselen elkaar voortdurend af.

In de gesuperviseerde beroepspraktijk wordt deze zelfsturing aangemoedigd door te werken met een persoonlijk ontwikkelingsplan.

1.4. Diplomagericht

De opleiding Begeleider in de buitenschoolse kinderopvang wordt bekrachtigd met een certificaat Begeleider in de buitenschoolse kinderopvang.

In combinatie met Algemene Vorming BSO, leidt de opleiding Kinderzorg/Begeleider tot een diploma Secundair Onderwijs. Ook cursisten die reeds bij de aanvang van hun opleiding in het bezit zijn van een diploma secundair onderwijs, ontvangen een diploma bij het beëindigen van de opleiding.

2 Beginsituatie

2.1. Toelatingsvoorwaarden

Om met de opleiding te mogen starten, dient de cursist te voldoen aan de decretale toelatingsvoorwaarden.

Daarnaast worden intakeproeven georganiseerd, waarbij wordt nagegaan of de kandidaat cursist

- over voldoende capaciteiten beschikt om met kans op slagen deze opleiding te doorlopen, eventueel mits remediëring.
- blijf geeft van een grote betrokkenheid op kinderen.
- voldoende gemotiveerd is om zich ten volle te engageren voor deze opleiding.
- voldoende draagkracht heeft.

Op basis van de gegevens van deze intakeproeven wordt een advies geformuleerd i.v.m. het al dan niet starten met de opleiding.

2.2. Kenmerken van de cursisten

De cursistengroep is heel heterogeen van samenstelling. Er zijn grote verschillen tussen de cursisten op vlak van leeftijd, vooropleiding, culturele achtergrond, gezinssituatie, ervaring,... . De meeste cursisten zitten in de leeftijdscategorie tussen 19 en 40 jaar. Wat vooropleiding betreft, behoort een vrij groot aantal tot de groep schoolverlaters die omwille van schoolmoeheid, negatieve schoolervaringen, familiale omstandigheden het dagonderwijs vroegtijdig heeft verlaten.

3 Algemene doelstellingen van de opleiding

De opleiding Begeleider in de buitenschoolse kinderopvang richt zich op de professionele vorming van begeleiders in de buitenschoolse kinderopvang

Bij het beëindigen van zijn opleiding, heeft de cursist de basiscompetenties van een begeleider in de buitenschoolse kinderopvang, zoals omschreven in het beroepsprofiel, verworven op het niveau van een beginnende beroepsbeoefenaar.

Dit houdt in dat een afgestudeerde cursist:

- op een deontologisch verantwoorde wijze en aangepast aan de doelstellingen en pedagogische visie van de organisatie kan functioneren in verschillende vormen van kinderopvang.
- kan werken vanuit een emancipatorische mensvisie en met respect voor diversiteit.
- professionele begeleiding kan bieden, afgestemd op de ontwikkeling van het kind en rekening houdend met specifieke behoeften van de kinderen.
- op een adequate wijze direct kindgerichte zorg kan bieden aan kinderen al dan niet met specifieke zorgbehoeften.
- kan samenwerken met ouders en collega's.
- op een zelfstandige wijze kan functioneren binnen een team.
- de fundamenten van de basishouding, eigen aan elke opvoeder/begeleider heeft geïntegreerd in zijn handelen.
- er zich van bewust is dat zelfreflectie, zelfhantering en bijscholing een permanente opdracht is voor elke professionele opvoeder/begeleider.

Naast het werken aan beroepsvaardigheden, wordt ook ruim aandacht besteed aan persoonsvorming. Het functioneren in de rol van begeleider in de kinderopvang kan immers niet los gezien worden van de persoon van de begeleider omdat dit het belangrijkste instrument is waarover hij als opvoeder/ begeleider beschikt. Het is vooral tijdens supervisiemomenten dat de cursist aangezet wordt kritisch te reflecteren over het eigen functioneren als persoon en zo leert zijn denken, voelen en handelen geïntegreerd te benutten.

Gezien zowel de professionele als de persoonlijke groei nooit afgerond zijn, is het belangrijk dat de cursisten bij het beëindigen van hun opleiding in staat zijn de verantwoordelijkheid voor verdere professionalisering en persoonlijke ontwikkeling op te nemen. Het realiseren van deze doelstelling wordt nagestreefd door aandacht te besteden aan het leren leren.

Sleutelvaardigheden

Sleutelvaardigheden behoren tot de kern van het beroep maar gaan ook ruimer en dragen bij tot de algemene persoonsvorming van de cursist.

Zowel tijdens lesmomenten als tijdens zijn praktijk dient de cursist hieraan te werken zodat hij bij het afstuderen deze vaardigheden geïntegreerd heeft in zijn handelen.

	Sleutelvaardigheid	Verklaring
SV 02	ACCURATESSE	Erop gericht zijn binnen de voorgeschreven tijd een taak nauwkeurig te voltooien.
SV 06	CONTACTVAARDIGHEID	In staat zijn om contact te leggen en eventueel te onderhouden, ook in moeilijke situaties (onder meer met mensen met verschillende opvattingen en achtergronden).
SV 7	CREATIVITEIT	Erop gericht zijn ideeën en oplossingen te bedenken en te ontwikkelen, op het vlak van activiteiten, leefregels, verzorgen, omgaan.
SV 11	EMPATHIE	In staat zijn zich in te leven in iemands situatie, er begrip voor op te brengen en er tactvol mee om te gaan.
SV 12	FLEXIBILITEIT	In staat zijn om zich aan te passen aan wijzigende omstandigheden, onder meer middelen en doelen.
SV 15	KRITISCHE INGESTELDHEID	In staat zijn zichzelf en zijn omgeving in vraag te stellen, de waarde van een bewering of een feit, de haalbaarheid van een vooropgesteld doel te verifiëren, alvorens een stelling in te nemen.

SV 16	KUNNEN OMGAAN MET INFORMATIE	In staat zijn informatie te verzamelen, te verwerken en te verstrekken.
SV 25	PRODUCTIEVE TAALVAARDIGHEID NEDERLANDS	In staat zijn zich op adequate wijze mondeling en schriftelijk in het Nederlands uit te drukken.
SV 30	VEILIGHEIDS-EN MILIEU-BEWUSTZIJN	In staat zijn om actief en proactief in te staan voor de veiligheid en om situaties te voorkomen die mens en milieu kunnen schaden.
SV 32	ZELFSTANDIGHEID	In staat zijn om zelfstandig en zonder hulp of toezicht gedurende lange tijd aan een taak te werken.
SV 31	VERANTWOORDELIJKHEIDSZIN	Aandacht hebben voor de consequenties van een taak en beslissingen nemen op basis van mogelijke consequenties ervan.
SV 34	ZIN VOOR INITIATIEF	In staat zijn om problemen en taken aan te pakken zonder dat het gevraagd wordt of de omstandigheden ertoe dwingen.
SV 35	ZIN VOOR SAMENWERKING	In staat zijn om gemeenschappelijk aan eenzelfde taak te werken.

4 Pedagogisch-didactische wenken en didactische hulpmiddelen

De wijze waarop een centrum de competenties realiseert is de autonomie van elk centrum afzonderlijk. We geven hier wel enkele richtlijnen om een adequate leeromgeving te realiseren, zodat men vertrekt vanuit een gelijkgerichte visie.

Een adequate leeromgeving is een leeromgeving die levensecht is en uitnodigt tot activiteit, die het zelfgestuurd leren stimuleert, die zorgt dat de cursist systematisch het besef van eigen bekwaamheid ontwikkelt, die naast cognitieve inhoud ook vaardigheden en attitudes betreft in het leerproces en die rekening houdt met de leerstijlen van de cursist.

4.1 Levensecht en actief

De leeromgeving is er één die als echt ervaren wordt en waarin cursisten gestimuleerd worden tot actief leren: zelf doen, zelf denken, zelf sturen, ...

De leerkracht kiest dus best een werkvorm die de activiteit van de cursist effectief stimuleert en die deze activiteit ook toelaat. Het gaat om werkvormen die vallen binnen de categorieën van interactievormen (verschillende soorten discussievormen, vragen stellen, ...), opdrachsvormen (ICT-opdrachten, literatuurstudie, schrijven van een tekst, practicum, werkbladen, ...) samenwerkingsvormen (groepswerk, partnerwerk, projectwerk, ...) en spelvormen (rollenspel, simulatiespel, schimmenspel, raadspelen, ...). Instructievormen, zoals doceren zijn minder aangewezen.

Indien situaties, oefeningen, opdrachten, casussen,... realistisch zijn en uit het werkveld komen, zal een cursist vlotter de link leggen tussen de klas en de praktijk (echtheid) en het geleerde aanvoelen als nuttig en relevant. Dit heeft het bijkomende voordeel dat cursisten nauwer betrokken raken met hun leerproces en er een actievere rol in spelen.

4.2 Van leerkrachtgestuurd naar cursistgestuurd

Een cursist heeft in het begin van zijn leerproces meer begeleiding en sturing nodig. Naarmate hij vordert in zijn opleiding zal de cursist meer en meer zelfstandig beslissingen nemen in verband met leerdoelen, leeractiviteiten en zelfbeoordeling. Het leerproces wordt dan niet meer (volledig) gestuurd door de leerkracht, maar gaat via gedeelde sturing over naar een cursistgestuurd leerproces.

De gehanteerde werkvormen worden op zo'n manier uitgewerkt dat de cursist geleidelijk aan ook de kans krijgt om zichzelf te sturen, zijn eigen leerproces in eigen handen te nemen, zelfstandig te werken, keuzes te maken. De werkvormen situeren zich op een continuüm van leerkrachtgestuurd tot cursistgestuurd. Doceren is bijvoorbeeld een instructievorm, waar de leerkracht het leerproces (volledig) stuurt. Samenwerkingsvormen, zoals bijvoorbeeld een groepswerk kan meer leerkrachtgestuurd zijn. De leerkracht bepaalt welke opdracht(en) er in het groepswerk zit(ten), verdeelt deze onder in kleine subvragen, bepaalt wie welke taak krijgt, waar en hoe de cursist de informatie kan terugvinden, enz. Datzelfde groepswerk kan ook meer leerlinggestuurd ingevuld worden. De leerkracht formuleert een opdracht waarin cursisten zelf hun weg moet zoeken. Ze moeten zelf op zoek gaan naar waar vinden we hiervoor materiaal, welke subopdrachten zitten vervat in deze opdracht opdat we tot een goed resultaat kunnen komen,...

Het is duidelijk dat de taak van de leerkracht hierdoor verandert. Hij is niet meer degene die alle instructies geeft en het leerproces daarmee afrondt. Hij biedt leerkansen aan, begeleidt hun leerproces en gaat in op hun leervragen en leerbehoeften door concrete en gerichte feedback te geven op hun leerproces én product. Hij evolueert van instructeur naar coach/begeleider.

4.3 Besef van eigen bekwaamheid

In het begin van de opleiding is vooral de leerkracht die feedback geeft op het leerproces van de cursist. De bedoeling is dat de cursist deze reflectieve houding ook aanleert. Het is een belangrijke vaardigheid om een besef te krijgen van zijn eigen professionele bekwaamheid en op die manier de mogelijkheid te creëren zijn professionaliteit bij te sturen.

Het is de taak van de leerkracht om de cursist te leren hoe hij zijn eigen functioneren kan beoordelen en hoe hij vervolgens zijn gedrag kan bijsturen in bepaalde situaties door zichzelf de vragen te stellen: 'wat doe ik, hoe doe ik het, heeft mijn gedrag positieve en/of negatieve gevolgen en wat moet ik doen om het beter te doen?'. Het gedrag dat iemand stelt wordt gestuurd door bepaalde onderliggende inzichten, opvattingen. Wil men dat gedrag veranderen, dan zal men inzicht moeten krijgen in deze onderliggende opvattingen. Dus een cursist die zijn gedrag wil optimaliseren zal zich ze vraag moeten stellen: ' waarom handel ik op die manier, hoe kijk ik naar de situaties waarin ik zit? '.

4.4 Kennis, vaardigheden en attitudes

Zoals uit bovenstaande blijkt is het belangrijk om de cursist niet enkel cognitieve **inhouden/kennis** over te brengen, maar ook aandacht te besteden aan **vaardigheden**, zoals onder andere reflecteren, en **attitudes**.

De cursist staat, gelijktijdig met het volgen van de lessen, in de praktijk. Hier doet de cursist heel wat ervaring op die bruikbaar is in de klas. De praktijk veronderstelt dat de cursist kennis, maar ook een aantal vaktechnische, cognitieve en metacognitieve vaardigheden en heel wat attitudes bezit (of moet verwerven). Dus moeten al deze componenten aan bod komen in het leerproces. De ene werkvorm leent zich beter om kennis over te brengen (bijvoorbeeld doceren), de andere om vaardigheden aan te leren (opdrachten) en nog andere om attitudes aan te leren (discussie, klasgesprek, stellingenspel,...).

Dit werkt het meest efficiënt indien dit op een ervaringsgerichte manier aangebracht wordt. Een eerste stap is vertrekken van de ervaringen die de cursist, onder andere, opdoet op de praktijkplaats. Door een fragment te laten zien in de klas, kan een leerkracht reactie uitlokken: 'he, dat heb ik ook gezien op mijn praktijkplaats..' of kan men de cursisten rechtstreeks bevragen: 'wie heeft al te maken gehad met een driftbui van een kleuter?', of de leerkracht kan een observatie-opdracht geven,... Door die ervaringen in de klas te brengen ziet de cursist de link met de praktijk vaak beter en vlugger en kan hij omgekeerd gemakkelijker de transfer maken van de klas naar de praktijk. Bovendien verhoogt het de betrokkenheid op de les. Belangrijk hierbij is dat men deze ervaringen, die door de cursist aangehaald worden verder bespreekt in de klas. Door de juiste vraagstelling, een leergesprek,... laat de leerkracht de cursist nadenken/reflecteren over deze ervaringen: wat heb ik gezien, hoe voelde dat, hoe reageerde ik, waarom was dat mijn reactie, wat was het gevolg hiervan, hoe denken/zien medecursisten hier over,...? Zo komt de cursist, in interactie met de leerkracht en medecursisten tot theorieën, concepten, inzichten. Hier kan men er bijvoorbeeld voor kiezen om een onderdeel te doceren. Daarna moet de cursist de kans krijgen om deze 'geleerde' theorieën, inzichten in de praktijk toe te passen, in te oefenen. Kortom: kennis inoefenen, vaardigheden opdoen, attitudes ontwikkelen en dit alles integreren. Dit kan gebeuren in de klas tijdens gesimuleerde oefeningen, via levensechte opdrachten, via casebesprekingen of op het werkveld zelf of ... Uiteraard is het belangrijk dat cursisten hier feedback op krijgen en leren hoe ze zichzelf kunnen bijsturen: zelfreflectie.

De ene werkvorm past dus al beter dan een andere in de verschillende fasen van het leerproces. Er zal dus een combinatie en een variatie aan werkvormen gebruikt worden.

4.5 Leerstijlen

Door te variëren in de werkvormen kan men tegemoet komen aan en rekening houden met de verschillende leerstijlen van de cursist. Dit is de voorkeur die een cursist heeft voor een bepaald zintuig bij het verwerven van informatie. De ene cursist begrijpt een probleem beter als er een tekening in de tekst staat, als hij het kan uitvoeren, voor een andere volstaat een mondelinge uitleg, terwijl een derde het liever leest. Bij de ene beklijft het beter indien een leerkracht eerst heel duidelijk de theorie uitlegt en dan pas naar het concrete gaat (starten bij het conceptualiseren), een andere heeft liever dat er vertrokken wordt vanuit ervaringen op de stageplaats en zo komt tot theorieën (starten bij ervaren), een derde verkiest eerst wat experimenteren, erover nadenken en dan pas de theoretische aspecten bekijken.

Om hiermee rekening te kunnen houden is het verstandig een variatie aan/combinatie van werkvormen toe te passen: zowel gesloten als open problemen/opdrachten aanbieden, zowel klassikaal als individueel als in groepjes werken, van zeer concreet werken tot een meer abstracte aanpak,... Enerzijds opdat er tegemoet gekomen wordt aan de leerstijl van elke cursist, anderzijds opdat elke cursist zijn mogelijkheden uitbreidt en niet stil blijft staan bij één manier van leren.

We kunnen concluderen dat variëren in werkvormen, kiezen voor activerende werkvormen die ruimte laten voor zelfstandigheid van de cursist, die aansluiten bij de leerstijlen van de cursist en die het besef van beroepsbekwaamheid stimuleren belangrijke pijlers zijn. Werkvormen en gebruik van media zijn hulpmiddelen voor leerkrachten om het leerproces van de cursist te begeleiden tot professionele werkkraft.

5 Evaluatie van de cursisten

De evaluatie behoort tot de autonomie van het centrum. Elk centrum beslist zelf op welke wijze wordt nagegaan of de doelstellingen bereikt zijn.

Cruciaal is de vraag of de cursist de competenties die nodig zijn om als beginnende begeleider in de buitenschoolse kinderopvang aan het werk te gaan in voldoende mate verworven heeft bij het beëindigen van de opleiding.

Deze competenties omvatten zowel beroepsvaardigheden, beroepshoudingen als ondersteunende kennis en inzichten.

Belangrijk is dat de cursisten vooraf goed weten wat van hen verwacht wordt en hoe de evaluatie gebeurt.

Het lijkt ons vanzelfsprekend dat in een competentiegerichte leeromgeving de cursist regelmatig feedback krijgt over zijn vorderingen. Tussentijdse evaluaties zijn nodig om het leerproces tijdig te kunnen bijsturen indien nodig.

Tot slot zal een cursist ook moeten leren zichzelf te evalueren. Ook dit maakt deel uit van zijn leerproces en is derhalve een essentieel onderdeel van het evaluatieproces.

6 Module: M PZ 0441 Module Zorg in de Kinderopvang 1 40 Lt TV

Administratieve code: 8057

6.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leert de cursist het werkveld kennen en krijgt hij zicht op de taken van een begeleider in de kinderopvang. Daarnaast leert hij naar gedrag kijken vanuit een ontwikkelingspsychologische invalshoek.

6.2 Beginsituatie

Voor deze module zijn geen specifieke instapvereisten vereist.

6.3 Leerplandoelstellingen en leerinhoud

Leerplandoelstellingen met inbegrip van eindtermen (ET), specifieke eindtermen (SET), basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen</i> (<i>steeds in cursief!</i>), sleutelvaardigheden (SV)	BC SV (S)ET	Leerinhouden	Pedagogisch-didactische werken
De cursist kan een visie op kinderopvang toepassen	Cluster		
01 Pedagogisch verantwoord handelen	BC		
De cursist kan de historiek van de kinderopvang schetsen. De cursist kan de functies van kinderopvang bespreken. De cursist kan de verschillende voorzieningen voor kinderopvang typeren naar doelstelling en werkwijze. De cursist kan de taken van een begeleider in de kinderopvang omschrijven. De cursist kan het onderscheid tussen intuïtief en professioneel handelen verwoorden.	ET ET ET ET ET	Kinderopvang: - historiek - functies - taken van een begeleider- - onderscheid intuïtief en professioneel handelen	Website www.kinderopvang.be Beroepsprofiel Sociale kaart Didactisch materiaal VBJK
De cursist kan methodisch werken	Cluster		
01 het beroepsgeheim respecteren	BC		
De cursist kan uitleggen wat beroepsgeheim inhoudt en dit door voorbeelden verduidelijken. De cursist kan een onderscheid maken tussen gedeeld beroepsgeheim en individueel beroepsgeheim.	ET ET	Beroepsgeheim	Onderwijsleergesprek
De cursist kan met het kind in dagelijkse situaties omgaan	Cluster		

01 met de algemene ontwikkeling van het kind rekening houden	BC		
De cursist kan specifieke aspecten van het ontwikkelingsproces van kinderen van 0-12 jaar typeren.	ET	Ontwikkelingsproces van 0-12 jaar - kerngebieden: - cognitieve ontwikkeling - sociaal-emotionele ontwikkeling - psychomotorische ontwikkeling - per kerngebied: - kenmerk per fase - aandachtspunten voor de kinderopvang	Ontwikkelingsschijf Artikels uit KIDDO
02 de meest voorkomende problemen en gedragingen bij de dagelijkse omgang observeren	BC		
De cursist kan gedrag en problemen horend bij een normale ontwikkeling herkennen	ET	Behoeften, gedrag en problemen van kinderen	Grote kinderopvangboek
De cursist kan voor het eigen functioneren aandacht hebben	Cluster		
01 aan de hand van een stramien op eigen functioneren reflecteren	BC		
De cursist kan het belang van permanente zelfreflectie verwoorden.	ET	Zelfreflectie als instrument om tot leren te komen	Lijst met sleutelvaardigheden Reflectieopdrachten

7 Module: M PZ 044 2 Zorg in de kinderopvang 2 40 Lt TV

Administratieve code: 8058

7.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module verwerft de cursist de basisinzichten, vaardigheden en houdingen die nodig zijn om de dagelijkse verzorging van kinderen adequaat uit te voeren.

7.2 Beginsituatie

Er zijn geen specifieke instapvereisten voor deze module.

7.3 Leerplandoelstellingen en leerinhoud

Leerplandoelstellingen met inbegrip van eindtermen (ET), specifieke eindtermen (SET), basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen</i> (steeds in cursief!), sleutelvaardigheden (SV)	BC SV (S)ET	Leerinhouden	Pedagogisch-didactische werken
De cursist kan methodisch werken	Cluster		
01 een zorgplan/begeleidingsplan uitvoeren 02 de cursist kan de verschillende werkzaamheden op elkaar afstemmen	BC BC		
De cursist kan het belang van methodisch werken verwoorden. De cursist kan de verschillende elementen van een stappenplan opsommen. De cursist kan een stappenplan uitwerken voor een gegeven verzorgingssituaties.	ET ET ET	Methodisch werken Stappenplan	Uitgewerkt stappenplan Groepsopdrachten
03 ecologisch werken 04 economisch werken 05 ergonomisch handelen 06 hygiënisch werken 07 veilig werken	BC BC BC BC BC		
De cursist kan de basisprincipes inzake economisch, ergonomisch ecologisch, hygiënisch en veilig werken in eigen woorden bespreken.	ET	Basisprincipes: economisch, ergonomisch, ecologisch,...	Didactisch materiaal Kind en Gezin Praktische oefeningen
De cursist kan voor de dagelijkse verzorging instaan	Cluster		
01 het kind bij de hygiënische zorgen begeleiden	BC		

De cursist kan de mogelijke behoeften aan ondersteuning bij de hygiënische zorgen bespreken.	ET	Persoonlijke hygiëne	Idem
02 hygiënische zorgen uitvoeren	BC		
De cursist kan de verzorgende vaardigheden bij kinderen opnoemen en analyseren.	ET	Verzorgende vaardigheden	Idem
03 zelfredzaamheid stimuleren	BC		
De cursist kan op de zelfredzaamheid stimuleren bij de persoonlijke hygiëne van het kind.	ET	Zelfredzaamheid	Trainingsprogramma's zelfredzaamheid
04 bij het innemen van medicatie helpen	BC		
De cursist kan de geldende procedure i.v.m. juist medicatiegebruik weergeven.	ET	Procedure inzake medicatiegebruik	Onderwijsleergesprek
05 de veiligheid en het comfort van het kind waarborgen	BC		
De cursist kan verschillende wijzen om kinderen comfort te geven in verzorgingssituaties toepassen.	ET	Comfortzorg	Praktische oefeningen
06 reanimatie toepassen zoals het van elke burger verwacht wordt	BC		
De cursist kan de basisprincipes van reanimatie opsommen en toepassen.	ET	Reanimatietechnieken	Praktische oefeningen
07 parameters controleren	BC		
De cursist kan de belangrijkste parameters bij het kind controleren.	ET	Parameters, o.a. pols, koorts,	Praktische oefeningen
08 eerste signalen van ziek zijn erkennen	BC		
De cursist kan de belangrijkste signalen van ziek zijn bij het kind observeren.	ET	Signalen van ziek zijn	Praktische oefeningen
09 til- en verplaatsingstechnieken toepassen	BC		
De cursist kan ergonomisch werken bij het toepassen van til- en verplaatsingstechnieken.	ET	Til- en verplaatsingstechnieken	Trainingsprogramma hef- en tiltechnieken
10 hulpmiddelen gebruiken	BC		
De cursist kan het gebruik van hulpmiddelen i.f.v. de dagelijkse verzorging bespreken.	ET	Hulpmiddelen	Ervaringsuitwisseling

8 Module: M PZ 044 3 Zorg in de kinderopvang 3 40 Lt TV

Administratieve code: 8059

8.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module wordt de dagelijkse bereiding van gezonde voeding en het begeleiden van eet- en rustmomenten aangeleerd.

Daarnaast leert de cursist hoe hij structuur in de dag- en tijdsindeling kan aanhouden.

Tot slot is er hier ook aandacht voor het efficiënt uitvoeren van een aantal huishoudelijke taken.

8.2 Beginsituatie

Er zijn voor deze module geen specifieke instapvereisten.

8.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van eindtermen (ET), specifieke eindtermen (SET), basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (steeds in cursieff)</i> , sleutelvaardigheden (SV)	BC SV (S)ET	Leerinhouden	Pedagogisch-didactische wenken
De cursist kan voor de dagelijkse verzorging van het kind instaan	Cluster		
01 kinder- baby- en dieetvoeding bereiden	BC		
De cursist kan het belang van gezonde voeding omschrijven.	ET	Basisbegrippen voedingsleer	Relevante websites Voedingsdriehoek Themapakket gezonde voeding/ Informatief spelmateriaal Grote Kinderopvangboek
De cursist kan de basisprincipes van gezonde voeding opnoemen.	ET	Voedingsvoorlichtingsmodel	
De cursist kan de basisprincipes van gezonde voeding toepassen bij het bereiden van kinder- en baby- en dieetvoeding in oefensituaties.	ET	Gezonde voeding voor kinderen van 0-12 jaar.	
De cursist kan hygiënisch werken bij het bereiden van voeding.	ET	Voedingshygiëne	
02 maaltijden aangepast aan de noden van het kind verzorgen			
De cursist kan de voeding aanpassen aan de noden van het kind.		Aangepaste voeding voor kinderen met specifieke noden	Idem
03 over slapende en rustende kinderen toezicht	BC		

houden			
De cursist kan de praktische uitwerking van de pedagogische kwaliteitscriteria bij eet- en rustmomenten illustreren.	ET	De kwaliteitscriteria bij eet- en rustmomenten	KWAPOI
De cursist kan met het kind in dagelijkse situaties omgaan	Cluster		
01 de structuur in de dagindeling en tijdsbeleving helpen aanhouden	BC		
De cursist kan het belang en de functie van structuur in de dagindeling en tijdsbeleving verwoorden. De cursist kan aandachtspunten voor het hanteren van de dagindeling illustreren aan de hand van concrete voorbeelden.	ET ET	Dagindeling: - belang - functie - kenmerken - aandachtspunten	Onderwijsleergesprek Praktijkvoorbeelden
02 Sensitief en responsief met kinderen omgaan	BC		
De cursist kan de behoeften van kinderen tijdens rust- en eetmomenten achterhalen		Betrokkenheid en welbevinden	Ervaringsuitwisseling Casussen
De cursist kan lokalen, speel- en werkmateriaal onderhouden	Cluster		
01 speel- en werkmateriaal ontsmetten 02 lokalen en ruimtes opruimen en onderhouden	BC BC		
De cursist kan de basisprincipes voor het onderhouden van speel- en werkmateriaal opnoemen. De cursist kan aandachtspunten voor het onderhouden van speel- en werkmateriaal illustreren a.h.v. voorbeelden uit de praktijkplaats.	ET ET	Onderhoud van werkmateriaal en speelgoed	Richtlijnen Kind en Gezin Ervaringsuitwisseling
03 huishoudelijke activiteiten uitvoeren	BC		
De cursist kan de basisprincipes van economisch, ecologisch, hygiënisch, ergonomisch en veilig werken bij het uitvoeren van huishoudelijke taken in de kinderopvang toepassen.	ET	Huishoudelijke activiteiten Basisprincipes	Praktijkopdrachten

9 Module: M PZ 049 1 Begeleiding van het schoolgaande kind 1 40Lt TV

Administratieve code: 8081

9.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leert de cursist omgaan met kinderen in dagelijkse situaties binnen de context van de buitenschoolse kinderopvang.

9.2 Beginsituatie

Er zijn voor deze module geen specifieke instapvereisten.

9.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van eindtermen (ET), specifieke eindtermen (SET), basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (steeds in cursief!)</i> , sleutelvaardigheden (SV)	BC SV (S)ET	Leerinhouden	Pedagogisch-didactische wenken
De cursist kan in dagelijkse situaties met het kind omgaan	Cluster		
01 voor een warm onthaal zorgen	BC		
De cursist kan de organisatie en het verloop van een onthaalmoment in de buitenschoolse opvang beschrijven.	ET	Onthaalmoment	Ervaringsuitwisseling
02 voor afhaalmomenten van de kinderen instaan	BC		
De cursist kan de afhaalprocedure bespreken en toepassen.	ET	Afhaalprocedure	Ervaringsuitwisseling
03 een huiselijke sfeer creëren met duidelijke leefregels en afspraken	BC		
De cursist kan verschillende aspecten van een huiselijke sfeer benoemen en vertalen naar praktische toepassingen binnen de buitenschoolse opvang.	ET	Sfeer scheppen Afspraken en regels	Ervaringsuitwisseling Groepswerk
04 voor een basissfeer van veiligheid en geborgenheid zorgen 07 ruimte laten en met de gevoelens en gewoontes van het kind rekening houden 08 kinderen stimuleren	BC BC BC		

09 structuur aanbieden	BC		
De cursist kan de basisbehoeften van kinderen verduidelijken aan de hand van praktijkvoorbeelden. De cursist kan in oefensituaties inspelen op de basisbehoeften van kinderen in de buitenschoolse opvang. De cursist kan de basisprincipes van een kwaliteitsvolle relatie vertalen naar de context van de buitenschoolse kinderopvang. De cursist kan in een gegeven situatie handelen rekening houdend met basisprincipes van een kwaliteitsvolle relatie.	ET ET ET ET	Basisbehoeften Kenmerken van een kwaliteitsvolle relatie	Casussen
05 voor een gepaste groepssfeer zorgen	BC		
De cursist kan factoren die de groepssfeer beïnvloeden verduidelijken aan de hand van concrete praktijkvoorbeelden.		Factoren die de groepssfeer beïnvloeden: - kindgebonden factoren - leidstergebonden factoren - organisatiegebonden factoren - ruimtelijke factoren	Ervaringsuitwisseling Casussen
06 sensitief en responsief met de kinderen omgaan	BC		
De cursist kan sensitief en responsief met kinderen omgaan.	ET	Lichaamstaal Actief luisteren	Simulatiespel
10 met conflicten bij kinderen omgaan	BC		
De cursist kan kinderen begeleiden bij het oplossen van onderlinge conflicten. De cursist kan kinderen stimuleren om zelf tot een oplossing van het conflict te komen.	ET ET	Overlegmethode	Simulatiespel
11 de ontwikkeling van de kinderen opvolgen	BC		
De cursist kan het eigen handelen afstemmen op het gedrag en de ontwikkelingsfase van het kind.	ET	Ontwikkelingsproces 3-12 jarigen Aandachtspunten voor de kinderopvang	Situatieschetsen Collages
12 met frequent voorkomende problemen in de opvoeding omgaan	BC		
De cursist kan frequent voorkomende problemen bij 3-12-jarigen bespreken. De cursist kan aandachtspunten voor het omgaan met	ET ET	Relevante opvoedingsthema's, o.a. omgaan met straffen en belonen, agressie bij kinderen, ...	Themapakketten van de stichting spel- en opvoedingsvoorlichting Cassussen

frequent voorkomende problemen aangeven.			
--	--	--	--

10 Module: MPZ 049 2 Begeleiding van het schoolgaande kind 2 40Lt TV

Administratieve code: 8082

10.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren de cursisten zorg te dragen voor het leef- en woonklimaat, met extra aandacht voor de diverse vormen van kinderopvang binnen de setting van de buitenschoolse kinderopvang.

10.2 Beginsituatie

Er zijn voor deze module geen specifieke instapvereisten.

10.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van eindtermen (ET), specifieke eindtermen (SET), basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (steeds in cursief!)</i> , sleutelvaardigheden (SV)	BC SV (S)ET	Leerinhouden	Pedagogisch-didactische wenken
De cursist kan het leef- en woonklimaat verzorgen	Cluster		
01 leefruimten gepast inrichten	BC		
De cursist kan factoren die de inrichting van de leefruimte beïnvloeden verduidelijken aan de hand van concrete voorbeelden. De cursist kan een inrichtingsvoorstel uitwerken rekening houdend met relevante factoren en dit kritisch evalueren. De cursist kan de invloed van de inrichting van de leefruimte op het gedrag van kinderen verwoorden	ET ET ET	Factoren die de inrichting van de ruimte bepalen: Invloed van inrichting op gedrag	Ervaringsuitwisseling Pedagogisch beleidsplan Partnerwerk Maquettes
02 de kinderen bij de zorg voor leef- en woonklimaat betrekken	BC		
De cursist kan verschillende mogelijkheden om kinderen actief te betrekken bij de zorg voor de leef- en woonsituatie bedenken. De cursist is bereid te reflecteren over zijn visie op	ET	Vormen van kinderopvang	Stille wanddiscussie Reflectieopdrachten

kinderparticipatie.	SV		
03 de veiligheid waarborgen	BC		
De cursist kan het belang van veiligheid verwoorden. De cursist kan de basiseisen inzake veiligheid van de infrastructuur verwoorden. De cursist kan een onderscheid maken tussen veilige en onveilige situaties voor kinderen. De cursist kan kinderen de basisprincipes en gedragsregels inzake veiligheid in en om de leefruimte aanleren.	ET ET ET ET	Veiligheid van de leefruimte Veiligheidsopvoeding	Wettelijke reglementering Huishoudelijk reglement Situatieschetsen Didactisch materiaal Rode Kruis
04 defecten en problemen in verband met de infrastructuur detecteren en signaleren	BC		
De cursist kan defecten en problemen in verband met de infrastructuur detecteren en signaleren aan de verantwoordelijke.	ET	Signaalfunctie inzake veiligheid	Ervaringsuitwisseling
05 een openings- en sluitingsprocedure van de opvangvoorziening toepassen	BC		
De cursist kan het belang van een goede organisatie bij de opening- en sluitingsprocedure verwoorden. De cursist kan aandachtspunten voor het correct toepassen van de openings- en sluitingsprocedure bespreken.	ET ET	Openings- en sluitingsprocedure	Praktijkvoorbeelden

11 Module: M PZ 049 3 Begeleiding van het schoolgaande kind 3

40Lt TV

Administratieve code:8083

11.1 Algemene doelstelling van de module

De cursist leert in deze module adequaat te reageren in gevaarlijke en onverwachte situaties die zich kunnen voordoen binnen de context van de buitenschoolse kinderopvang en hij verwerft tevens elementaire EHBO-vaardigheden. Tevens verwerft hij de competenties die nodig zijn om de dagelijkse verzorging van kinderen te kunnen uitvoeren.

11.2 Beginsituatie

Er zijn voor deze module geen specifieke instapvereisten.

11.3 Leerplandoelstellingen en leerinhoud

Leerplandoelstellingen met inbegrip van eindtermen (ET), specifieke eindtermen (SET), basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (steeds in cursief)</i> , sleutelvaardigheden (SV)	BC SV (S)ET	Leerinhouden	Pedagogisch-didactische wenken
De cursist kan met gevaar en onverwachte situaties omgaan	Cluster		
01 eerste hulpdiensten en/of bevoegde personen oproepen	BC		
De cursist kan in noodsituaties de eerste hulpdiensten en/of bevoegde personen oproepen.	ET	Alarmeren	Didactisch materiaal Rode Kruis
02 reanimatie toepassen zoals het van elke burger verwacht wordt	BC		
De cursist kan de juiste techniek toepassen bij het reanimeren van jonge kinderen.	ET	Reanimatietechnieken (herhaling)	Praktische oefeningen
03 bij verstikking maatregelen nemen	BC		
De cursist kan de signalen bij verstikking en verslikking herkennen.	ET	Verstikking en verslikking (herhaling)	Praktische oefeningen
De cursist kan bij verstikking en verslikking de situatie juist inschatten.	ET		
De cursist kan verantwoord handelen bij verstikking en verslikking.	ET		

04 bij verbranding maatregelen nemen	BC		
De cursist kan bij verbranding de situatie juist inschatten en verantwoord reageren.	ET	Brandwonden (herhaling)	Praktische oefeningen
05 bij bloedingen maatregelen nemen	BC		
De cursist kan bij bloedingen de situatie juist inschatten en verantwoord reageren.	ET	Bloedingen (herhaling)	Praktische oefeningen
06 kleine wonden verzorgen	BC		
De cursist kan bij huidwonden de situatie juist inschatten en verantwoord reageren.	ET	Huidwonden (herhaling)	Praktische oefeningen
07 met medicatie omgaan	BC		
De cursist kan op een verantwoorde manier met medicatie omgaan.	ET	Bewaren, toedienen en registreren van medicatie (herhaling)	
08 gevaarlijke situaties inschatten	BC		
09 bij onverwachte situaties initiatief nemen	BC		
De cursist kan preventief werken om zoveel mogelijk gevaarlijke en onverwachte situaties te voorkomen. De cursist kan gevaarlijke situaties en onverwachte gevaren inschatten en er naar handelen.	ET ET	Onverwachte, gevaarlijke situaties	Onderwijsleergesprek Situatieschetsen
Voor de dagelijkse verzorging van het kind instaan	Cluster		
01 het kind bij de hygiënische zorgen begeleiden	BC		
02 hygiënische zorgen uitvoeren			
03 basisregels van hygiëne toepassen			
De cursist kan de basisregels van hygiëne aan het kind aanleren. De cursist kan op een adequate manier verzorgende vaardigheden toepassen. De cursist kan preventieve maatregelen ter voorkoming van infectie en besmetting illustreren.	ET ET ET	GVO rond hygiëne Verzorgende vaardigheden Infectie Besmetting	Onderwijsleergesprek Praktische oefeningen
04 zelfredzaamheid stimuleren	BC		

De cursist kan de technieken voor het aanleren van zelfredzaamheid uitleggen.	ET	Zelfredzaamheidstraining	M. Bisschops: Je kind kan het zelf
05 til- en verplaatsingstechnieken toepassen	BC	
De cursist kan op een adequate manier kinderen heffen en tillen.	ET	Hef- en tiltechnieken	Praktische oefeningen
06 ernstig zieke kinderen in afzonderlijke ruimte opvangen	BC		
De cursist kan aandachtspunten voor het aanpassen van de leef- en slaapruijnte, de voeding en het spel bij zieke kinderen opnoemen. De cursist kan kinderen met specifieke zorgbehoefte de gepaste verzorging geven. De cursist kan handelingen die emotionele nabijheid aan het zieke kind bieden, benoemen.	ET ET	Behoeften van het zieke kind Verzorging van kinderen met specifieke behoeften, o.a. diabetes, astma, handicap	Onderwijsleergesprek Praktijkopdracht
07 informatie over het zieke kind inwinnen	BC		
De cursist kan een medische fiche en een vaccinatieschema raadplegen en interpreteren.	ET	Medische fiche Vaccinatiestatuts van het kind	Praktijkopdracht
08 het zieke kind verzorgen 12 ziekteverloop opvolgen	BC		
De cursist kan ziektesymptomen interpreteren. De cursist kan het zieke kind op een adequate manier verzorging bieden. De cursist kan het ziekteverloop observeren. De cursist kan ziektesymptomen aan professionele hulpverleners rapporteren.	ET	Courante ziekten bij kinderen tussen 3 en 12 jaar Verzorgende handelingen bij het zieke kind	DVD Kindje ziek
09 in opdracht medicijnen toedienen 10 medicijnen registreren 11 medicijnen bewaren	BC		
De cursist kan op een verantwoorde manier geneesmiddelen toedienen en bewaren.	ET	Geneesmiddelenleer	Onderwijsleergesprek. Praktijkopdrachten.

De cursist kan het toedienen van geneesmiddelen aan kinderen op een correcte manier registreren.			
--	--	--	--

12 Module: M PZ 049 4 Begeleiding van het schoolgaande kind 4

40Lt TV

Administratieve code: 8084

12.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leert de cursist hoe hij goede contacten met ouders kan opbouwen en onderhouden, hoe hij ouders kan betrekken bij het opvanggebeuren en op welke wijze hij de ouders kan ondersteunen bij opvoedingsvragen binnen de context van de buitenschoolse kinderopvang.

12.2 Beginsituatie

Er zijn voor deze module geen specifieke instapvereisten.

12.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van eindtermen (ET), specifieke eindtermen (SET), basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (steeds in cursief!)</i> , sleutelvaardigheden (SV)	BC SV (S)ET	Leerinhouden	Pedagogisch-didactische wenken
De cursist kan met de ouders en externen contact opnemen	Cluster		
01 Sensitief en responsief met de ouders omgaan	BC		
De cursist kan sensitief en responsief met ouders omgaan vanuit respect voor diversiteit.	ET	Sensitief en responsief reageren (herhaling)	Rollenspel
02 met de ouders en externen informatie en ervaringen uitwisselen	BC		
De cursist kan communicatieve en sociale vaardigheden toepassen in contacten met ouders en externen.	ET	Communicatieve en sociale vaardigheden (herhaling)	Rollenspel
De cursist kan met ouders en externen van gedachten wisselen over het gedrag van het kind thuis en op de opvang.	ET	Relevante informatie vragen en geven	Onderzoekstechnieken
De cursist kan de verwachtingen van de ouders ten aanzien van de opvang aftoetsen	ET	Tevredenheidsonderzoek	
03 de autonomie en de opvoedingsstijl van de ouders respecteren	BC		

De cursist kan het gedrag en de reacties van de ouders kaderen vanuit zijn kennis van gezinsdynamiek en opvoedingsstijlen.	ET	Gezinsdynamiek (herhaling) Opvoedingsstijlen (herhaling) Belang van het kaderen van gedrag en reacties van ouders	Groepsdiscussie Casussen
04 met de ouders een vertrouwensrelatie opbouwen	BC		
De cursist kan in een gesimuleerde situatie een vertrouwensrelatie met ouders opbouwen.	ET	Opbouwen en onderhouden van een vertrouwensrelatie met ouders (herhaling)	Rollenspel
05 moeilijke gesprekken voeren	BC		
De cursist kan in gesimuleerde situaties verschillende soorten van tweegesprekken voeren met ouders.	ET	Tweegesprekken	Rollenspel Casussen
06 met opvoedingsvragen van ouders omgaan	BC		
De cursist kan opvoedingsvragen van ouders herkennen.	ET	Opvoedingsvragen bij 3 tot 12 jarigen	Themapakketten Stichting Spel- en Opvoedingsvorlichting Opvoedingswinkel
De cursist kan verschillende methodieken in functie van opvoedingsondersteuning hanteren.	ET	Methodieken voor opvoedingsondersteuning	
De cursist kent zijn eigen mogelijkheden en beperkingen m.b.t. opvoedingsondersteuning.	ET	Signaleren en doorverwijzen	
07 aan ouderparticipatie meewerken	BC		
De cursist kan de verschillende vormen en niveaus van ouderbetrokkenheid verduidelijken aan de hand van concrete praktijkvoorbeelden.	ET	Ouderparticipatie	Didactisch materiaal VBJK Ervaringsuitwisseling
08 met informatie in verband met de opvangvoorziening omgaan	BC		
De cursist kan op een deontologisch verantwoorde wijze met informatie in verband met de opvangvoorziening omgaan.	ET	Beroepsgeheim, privacy (herhaling)	Groepsdiscussie Actualiteit

13 Module: M PZ 049 5 Begeleiding van het schoolgaande kind 5

40 Lt TV

Administratieve code: 8085

13.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leert de cursist methodisch handelen bij het activiteiten plannen, organiseren, begeleiden en evalueren binnen de context van de buitenschoolse kinderopvang. Hij wordt tevens gestimuleerd om zijn eigen creatieve en expressieve mogelijkheden verder te ontwikkelen.

13.2 Beginsituatie

Er zijn voor deze module geen specifieke instapvereisten.

13.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van eindtermen (ET), specifieke eindtermen (SET), basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen</i> (steeds in cursief!), sleutelvaardigheden (SV)	BC SV (S)ET	Leerinhouden	Pedagogisch-didactische werken
De cursist kan methodisch handelen	Cluster		
01 een begeleidingsplan uitvoeren	BC		
De cursist kan het belang van methodisch werken bij het opmaken van een activiteitenprogramma illustreren aan de hand van concrete praktijkvoorbeelden.	ET	Methodisch werken/stappenplan	Ervaringsuitwisseling Groepswerk
De cursist kan activiteiten plannen, organiseren en begeleiden	Cluster		
01 mogelijkheden tot vrij spel scheppen	BC		
De cursist kan in oefensituaties mogelijkheden tot vrij spel scheppen.	ET	Vrij spel	Ervaringsuitwisseling Partnerwerk
03 het spelaanbod op het individuele kind afstemmen 04 het spelaanbod op de groep afstemmen 05 het spelaanbod op de omstandigheden afstemmen	BC BC BC		
De cursist kan individuele en groepsactiviteiten, aangepast aan de eigenheid van ieder kind, de groep en de omstandigheden, uitwerken en uitvoeren in oefensituaties.	ET	Individuele en groepsactiviteiten voor 3 tot 12 jarigen	Praktische oefeningen
06 spelmateriaal kiezen	BC		

De cursist kan spelmateriaal kiezen aangepast aan de leeftijd, de omstandigheden en de groep.	ET	Spelmateriaal 3-12 jarigen	Groepswerk Spelothek Opzoekopdrachten
De cursist kan mogelijkheden om het materiaal creatief te benutten, aanbrengen.	ET		
07 speltechnieken en spelvormen toepassen	BC		
De cursist kan speltechnieken en spelvormen voor 3-12 jarigen toepassen in oefensituaties.	ET	Speltechnieken en spelvormen	Praktische oefeningen
08 spelactiviteiten organiseren en coördineren	BC		
De cursist kan bij het uitwerken van een dag- en weekprogramma een stappenplan hanteren.	ET	Dag- en weekprogramma	Praktische oefeningen
09 een groep begeleiden bij activiteiten en bij huiswerk maken	BC		
De cursist kan de indelingsfactoren om tot een evenwichtige groepssamenstelling te komen bespreken. De cursist kan onderlinge relaties tussen kinderen in de groep in kaart brengen. De cursist kan in oefensituaties aandachtspunten formuleren voor een begeleidingsaanpak van een groep. De cursist kan kinderen activeren, stimuleren, motiveren en beschermen tijdens huiswerkbegeleiding.	ET	Evenwichtige groepssamenstelling Onderlinge kindrelaties Begeleiden van onderlinge kindrelaties Huiswerkbegeleiding	Ervaringsuitwisseling Sociogrammen Axenroos

14 Module: M PZ 049 6 Begeleiding van het schoolgaande kind 6**40 Lt TV**

Administratieve code: 8086

14.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leert de cursist de vaardigheden aan die nodig zijn om goede observaties uit te voeren en deze, zowel schriftelijk als mondeling, te rapporteren, werken met stimuleringsprogramma's, informatiebronnen te raadplegen en het eigen functioneren te bespreken.

14.2 Beginsituatie

Er zijn voor deze module geen specifieke instapvereisten.

14.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van eindtermen (ET), specifieke eindtermen (SET), basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (steeds in cursief!)</i> , sleutelvaardigheden (SV)	BC SV (S)ET	Leerinhouden	Pedagogisch-didactische wenken
De cursist kan observeren en rapporteren	Cluster		
01 observeren	BC		
De cursist kan het belang van observeren bespreken. De cursist kan de verschillende fasen in de observatie bespreken. De cursist kan de factoren die het waarnemingsproces beïnvloeden duidelijk maken aan de hand van concrete voorbeelden. De cursist kan observatieschema's hanteren. De cursist kan de eigenheid van de pedagogische observatie verwoorden.	ET	Observeren: Belang, fasen in het observatieproces, factoren die de observatie beïnvloeden, observatiemethoden, middelen en technieken Pedagogische observatie: doel, verloop	Onderwijsleergesprek Observatieopdrachten aan de hand van videomateriaal Praktische toepassingen
02 schriftelijk en mondeling rapporteren	BC		
De cursist kan de eisen die gesteld worden aan het rapporteren bespreken. De cursist kan observatiegegevens mondeling en schriftelijk rapporteren.	ET ET	Rapporteren; eisen aan een goede rapportage, en stappen in het rapportageproces	Praktische toepassingen
De cursist kan met het kind in dagelijkse situaties omgaan	Cluster		
01 met observatie en stimuleringsprogramma's	BC		

werken			
De cursist kan de doelstellingen van het werken met observatie en stimuleringsprogramma's in de BKO verwoorden.	ET	Observatie- en stimuleringsprogramma's: doel, voorbeelden, taak van de begeleider	Didactisch materiaal ECEGO
De cursist kan de taak van een begeleider bij het werken met observatie- en stimuleringsprogramma bespreken.	ET		
De cursist kan voor het eigen functioneren instaan	Cluster		
01 informatiebronnen raadplegen 02 vakliteratuur raadplegen	BC		
De cursist kan verschillende informatiebronnen raadplegen.	ET	Informatiebronnen hanteren; boeken en tijdschriften, internet	Bibliotheekbezoek ICT
De cursist kan gericht informatie opzoeken i.v.m. zijn vakgebied.	ET		
03 het eigen functioneren bespreken	BC		
De cursist toont de bereidheid zijn eigen functioneren in de klasgroep te bespreken.	SV	Functioneringslijst	Zelfreflectieopdrachten
De cursist kan kritisch reflecteren over het eigen functioneren.	ET		

15 Module: M PZ 049 7 Begeleiding van het schoolgaande kind 7

40Lt TV

Administratieve code: 8088

15.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leert de cursist omgaan met diversiteit en omgaan met kinderen met specifieke zorgbehoeften.

15.2 Beginsituatie

Er zijn voor deze module geen specifieke instapvereisten.

15.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van eindtermen (ET), specifieke eindtermen (SET), basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen</i> (<i>steeds in cursief!</i>), sleutelvaardigheden (SV)	BC SV (S)ET	Leerinhouden	Pedagogisch-didactische wenken
De cursist kan met het kind in dagelijkse situaties omgaan	Cluster		
01 met diversiteit omgaan	BC		
De cursist kan de betekenis van het begrip diversiteit uitleggen. De cursist kan de invloed van de gezinscontext op de opvoeding van kinderen bespreken.	ET ET	Diversiteit: verschillende gezinsvormen, etnische verschillen, culturele verschillen	Didactisch materiaal VBJK
02 met kinderen met specifieke behoeften omgaan	BC		
De cursist kan het begrip kinderen met specifieke zorgbehoeften concretiseren. De cursist kan de taak van de begeleider in het omgaan met kinderen met specifieke zorgbehoeften beschrijven. De cursist kan mogelijke oorzaken van psychosociale problemen bespreken. De cursist kan signalen van kinderen met psychosociale problemen herkennen. De cursist kan aandachtspunten voor het begeleiden van kinderen met psychosociale problemen bespreken.	ET ET ET ET	Kinderen met specifieke zorgbehoeften	Onderwijsleergesprek Gevalstudies Video

03 opvoedingsmethoden en opvoedingsmiddelen hanteren	BC		
De cursist kan opvoedingsmethoden en opvoedingsmiddelen kiezen in functie van de situatie.	ET	Opvoedingsstijlen en opvoedingsmiddelen	Situatieschetsen

16 Module: M PZ 049 8 Begeleiding van het schoolgaande kind 8

40Lt TV

Administratieve code: 8090

16.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leert de cursist zijn eigen visie op de buitenschoolse kinderopvang bij te sturen op basis van een vergelijking met de pedagogische visie en het pedagogisch beleid van een organisatie voor buitenschoolse kinderopvang. Hij leert tevens constructief samen te werken in een team.

16.2 Beginsituatie

Er zijn voor deze module geen specifieke instapvereisten.

16.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van eindtermen (ET), specifieke eindtermen (SET), basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen</i> (<i>steeds in cursief!</i>), sleutelvaardigheden (SV)	BC SV (S)ET	Leerinhouden	Pedagogisch-didactische wenken
De cursist kan een visie op kinderopvang toepassen	Cluster		
01 De wettelijke reglementering in verband met de kinderopvang verduidelijken	BC		
De cursist kan relevante aspecten van de wettelijke reglementering i.v.m. de buitenschoolse kinderopvang verduidelijken. De cursist kan de implicaties van verschillende mogelijke statuten van een begeleider in de kinderopvang verduidelijken.	ET ET	Wettelijke reglementering, o.a. huishoudelijk reglement, ouderbijdragen, veiligheid,... Arbeidswetgeving Sociaal en fiscaal statuut Basisbeginselen sociale zekerheid	Gastspreker
02 de rol van Kind en Gezin ten aanzien van de opvangvoorziening omschrijven	BC		
de cursist kan het doel en de functie van Kind en Gezin t.a.v. de buitenschoolse kinderopvang omschrijven.	ET	Kind en Gezin	Website Kind & Gezin
03 pedagogisch verantwoord handelen	BC		
De cursist kan het belang van een pedagogische visie voor de BKO omschrijven. De cursist kan de praktische uitwerking van een aantal pedagogische theorieën voor de BKO illustreren. De cursist kan kritisch reflecteren over de eigen	ET ET ET	Pedagogische visie	Ervaringsuitwisseling Reflectieopdrachen Situatieschetsen

pedagogische visie op BKO. De cursist kan bij een gegeven situatie aantonen op welke wijze de visie tot uiting komt in de organisatie en werking van de BKO.	ET		
04 aan kwaliteitsbevorderende initiatieven meewerken	BC		
De cursist kan de betekenis van kwaliteitszorg voor de organisatie en de werking van de buitenschoolse kinderopvang omschrijven. De cursist kan de kwaliteitscriteria vertalen naar praktische uitwerking in oefensituaties. De cursist kan suggesties om de kwaliteit in de opvang te verbeteren, aanbrengen.	ET ET ET	Kwaliteitszorg	Kwaliteitshandboek Ervaringsuitwisseling Groepswerk
05 beroepsgeheim respecteren	BC		
De cursist kan over deontologische principes reflecteren.	ET	Deontologie	Actualiteit Ethische reflectie
De cursist kan in team werken	Cluster		
01 met collega's, verantwoordelijken en andere hulpverleners constructief samenwerken 02 aan teamoverleg deelnemen 03 klachten,vragen,suggesties aan verantwoordelijke signaleren	BC		
De cursist kan het belang van de samenwerking met het externe netwerk omschrijven. De cursist kan de eigen plaats en verantwoordelijkheden binnen het team omschrijven. De cursist kan aangeven met welke vormen van overleg je als begeleider te maken krijgt. De cursist werkt in oefensituaties constructief samen met andere cursisten. De cursist kan omgaan met problemen en conflicten in het team.	ET ET ET ET ET	Groepsdynamische processen Samenwerkingsvaardigheden Vergadertechnieken Conflicthantering.	Casussen Simulatiespel Incidentmethode Onderzoek van de eigen conflicthanteringsstijl.

17 Modules Gesuperviseerde beroepspraktijk

17.1 Doelstellingen

Door te reflecteren over zijn ervaringen tijdens de gesuperviseerde beroepspraktijk, verwerft de cursist geleidelijk de competenties voor een begeleider in de kinderopvang op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Om tot dit niveau van competentieontwikkeling te komen doorloopt de cursist verschillende stadia:

- stadium 1 : de cursist verkent het werkveld, is betrokken en verleent ondersteuning aan de collega's, biedt hulp, verricht eenvoudige (deel)taken onder directe begeleiding in eenvoudige situaties.
- stadium 2: de cursist voert eenvoudige taken uit in eenvoudige situaties, onder begeleiding op afstand.
- stadium 3: de cursist verricht zelfstandig taken onder begeleiding op afstand ook in minder eenvoudige situaties.
- stadium 4: de cursist handelt zelfstandig en maakt gebruik van collegiale steun.

Na het beëindigen van de opleiding is de cursist in staat om volledig zelfstandig als begeleider te functioneren. Hij heeft de aangeboden inzichten, vaardigheden en houdingen geïntegreerd in het eigen handelen. Hij geeft blijk van een grote mate van zelfstandigheid en zelfvertrouwen. Hij neemt initiatief, kan doelgericht werken en is in staat zowel individueel als in team te functioneren binnen het geheel van de organisatie. Hij onderkent het belang van permanente bijscholing voor verdere professionalisering en kan daar zelf sturing aan geven.

17.2 Organisatie

Gezien het belang van de voortdurende koppeling theorie en praktijk, opteren we voor een evenwichtige verdeling over de vier semesters. Dit houdt in dat de cursist elke semester 160 uren TV en 160 uren Gesuperviseerde beroepspraktijk doet. Deze praktijk dient gespreid te worden over het hele semester. Indien nodig of wenselijk, kunnen echter ook individuele leertrajecten worden uitgewerkt.

Naast de praktijkervaring die de cursist opdoet in het werkveld worden er op regelmatige tijdstippen individuele en groepssupervisies georganiseerd.

De cursisten kunnen deze gesuperviseerde beroepspraktijk doen in opvanginitiatieven voor kinderen van 3 tot 12 jaar.

Cursisten die het certificaat Begeleider in de buitenschoolse kinderopvang wensen te behalen doen minimaal 160 uren praktijk in de buitenschoolse kinderopvang.

17.3 Opbouw van het leerproces binnen de beroepspraktijk

Het leerproces heeft een progressieve opbouw:

- via observeren over participeren naar organiseren
- van het werken onder toezicht over verwijderd toezicht naar zelfstandig functioneren
- van eenvoudig naar complexe situaties
- van deelopdrachten naar totaalaanbod
- van beschrijven over concretiseren, problematiseren, thematiseren, generaliseren naar alternatieven formuleren.

Op het einde van elk semester wordt nagegaan in welk stadium van competentieontwikkeling de cursist zich bevindt op basis van een combinatie van volgende beoordelingscriteria:

- de aard en mate van zelfstandigheid en verantwoordelijkheid die de cursist heeft laten zien.
- de aard en mate van begeleiding die hierbij nodig is geweest.
- de mate van complexiteit van de opdrachten en taken die de cursist heeft uitgevoerd.
- de mate van complexiteit van de situatie waarin de cursist zijn handelingsbekwaamheid getoond heeft.

	Begeleiding	Zelfstandigheid	Taak	Situatie
Stadium 1	Onder toezicht	In opdracht	Eenvoudige taken	Eenvoudige situaties
Stadium 2	Onder toezicht op afstand	Gedeeld initiatief	Eenvoudige taken	Eenvoudige situaties
Stadium 3	Onder toezicht op afstand	Eigen initiatief in overleg	Complexere taken	Complexere situaties
Stadium 4	Onder verwijderd toezicht	Verantwoord eigen initiatief	Complexe taken	Complexe situaties

17.4 Begeleiding van de beroepspraktijk

Vanuit het centrum wordt de cursist begeleid door een supervisor. Het uitgangspunt voor de begeleiding is de beginsituatie van de cursist. De supervisor coacht de cursist bij het vormgeven aan zijn leerproces. Hij ondersteunt hem bij het formuleren van persoonlijke leerpunten en geeft de cursist voldoende en duidelijke feedback betreffende zijn vorderingen.

Op de werkvloer wordt de cursist begeleid door een deskundig en gemotiveerde interne begeleider.

De vorderingen van de cursist worden opgevolgd door de cursist, de interne begeleider en de supervisor.

Daartoe heeft de supervisor regelmatig contact met de cursist en de interne begeleider op het werkveld en organiseert hij supervisiemomenten, individueel en /of in kleine groep. De inhoud en frequentie van de evaluatie wordt bepaald door de noden van de cursist.

Bronnen

- BENNINK H., Structurering van supervisie. Tijdschrift voor begeleidingskunde. Supervisie in opleiding en beroep 16, 1999
- BOX J., Competentiegericht leren in de opleiding Kinderzorg/Begeleider in de kinderopvang in het volwassenenonderwijs. Niet gepubliceerde teksten studiedag, Antwerpen, mei 2006
- CLUITMANS,J., Aan de slag met competenties. Competentiegericht leren in HBO en MBO. Onderwijsadviesbureau drs. M.A.F. Dekkers.
- DEBATS,P. , Word nou eens concreet. Een reis in 20 vragen door competenties en leren. 's – Hertogenbosch, KPC Groep, 2004
- DIEKMANN, W., Onderwijsontwikkeling bij de opleiding SPH. Niet gepubliceerd tekst.Fontys Hogescholen.
- HENRIKSEN, J., Cirkelen rond Kolb. Begeleiden van leerprocessen. Nelissen, 2005
- HOOGEVEEN, P., WINKELS, J., Het didactische werkvormenboek. Variatie en differentiatie in de praktijk., Koninklijke Van Gorcum, 2003
- GEERLINGS, T., VAN DER VEEN, T, Lesgeven en zelfstandig leren. Koninklijke Van Gorcum, 2003
- LANSER,A., Interpretatie en integratie in supervisie. Tijdschrift voor begeleidingskunde. Supervisie en coaching 23, 2004
- RUNHAAR P., RIJKEN R., Competentieontwikkeling. Het noodzakelijk voorwerk. 's – Hertogenbosch, KPC Groep, 2002
- LINDEN van der M. Leerstijlen als hulp bij het vormgeven aan de dubbele verantwoordelijkheid van de praktijkbegeleider. Tijdschrift voor begeleidingskunde. Supervisie in opleiding en beroep 13, 1996
- WOLBINK R. Ervaringsleren in supervisie. Tijdschrift voor begeleidingskunde. Supervisie in opleiding en beroep 13, 1996

Bibliografie

- **AARNOUTSE, J., GEURTS, L.**, Omgangskunde - modulen voor verzorgenden (PM-reeks), Nelissen, Baarn, 1990.
- **ABEN, S.**, Kinderopvang WZ 314, Uitgeverij Angerenstein, Arnhem, 2003.
- **ADRIAENSEN P.**, Opvoeden is een groeiproces, Lannoo.
- **BAKKER, I., HUSMANN, M.**, Positief omgaan met kinderen. Praktijkboek voor ouders en andere opvoeders, Koninklijke Van Gorcum, Assen, 2004.
- **BARKLEY, R.A.**, Diagnose ADHD, Een gids voor ouders en hulpverleners, Swets & Zeitlinger, 1998, 299 blz.
- **BASELER, M.C., VAN GEENE-GROOT ZEVERT, N.H.R., VERHOEF, A.C., VISSER, L., VAN DE WATERING, G.**, Interactie in beroepssituates, Nijghversluys, Baarn, 1997.
- **BOUDRY, C., VANDENBROECK, M.**, Gepeuter, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 1998.
- **BOUDRY, C., VANDENBROECK, M.**, Spiegeltje, spiegeltje ... Een werkboek voor de kinderopvang over identiteit en respect, SWP Amsterdam, 2001, 171 blz.

- **BRAET, C.**, Dikke kinderen, Acco, Leuven/Amersfoort, 1995.
- **BURGGRAAFF-HUISKENS, M.; & BLOKLAND, G.**, Opvoedingsondersteuning als bijzondere vorm van preventie, Uitgeverij Coutinho, Bussum, 2003.
- **CLIPPELEYR, G., DE VALCK, L.**, Praktijk van de motorische basisvorming. Structureren van ontwikkelingsgebonden leerinhouden, Acco, Leuven, 2000, 251 blz.
- **COMPERNOLE, T., DORELEIJERS, T.**, Zit stil! Handleiding voor het opvoeden van overbeweeglijke en gedragsmoeilijke kinderen, Lannoo, Tiel, 2001.
- **DEBOUTTE, G.**, Pesten gedaan ermeel! Hoe omgaan met pesterijen?, Bakermat Uitgevers, Mechelen, 1995.
- **DEBOUTTE, G., & SCHELSTRAETE, I.**, Pesten! Wat is het, wat doe je eraan?, Bakermat Uitgevers, Mechelen, 2000.
- **DE FEVER, F.**, Kinderen met een depressie, Handboek voor opvoeding en onderwijs, Acco, Leuven, 2001, 285 blz.
- **DE GROOT, VAN BUGGEMAN, DE BOER-VAN DONGEN, HERMANS**, Kinderen, leidsters, ouders samen, Een handleiding voor methodisch werken met kinderen in kindercentra. SWP, Utrecht, 1995.
- **DELFOOS, M. F.**, Luister je wel naar mij? Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2000.
- **DE MOOR, A., DILLEMANS, R.** Wegwijs recht, Davidsfonds, 2000.
- **DEPOND, L.**, Een vuurspuwend monster(tje). Pesten anders bekeken!, Bakermat Uitgevers, Mechelen, 1999.
- **DOELEMAN, W.**, Families in beeld, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2006.
- **DRIESEN, L.**, Straffen? Een boek voor ouders en andere opvoeders, Garant, Leuven, 1996.
- **ELIËNS, M.**, Baby's in beeld. Video-hometraining en video-interactiebegeleiding (+ DVD), SWP, 2005.
- **FLORQUIN, V., BERTRANDS, E.**, Speelkriebels voor kleuters, Acco, Leuven, 2000, 447 blz.
- **GABELER, J., WEEDA, W., VAN WIERINGEN, J.**, Kinderen zijn zichzelf. Werken met kinderen volgens Thomas Gordon, Uitgeverij SPW, Amsterdam, 2002.
- **GEERLINGS, T., VAN DER VEEN, T.**, Lesgeven en zelfstandig leren, Koninklijke Van Gorcum, 2003.

- **GERARDS, F.M., GORDEBEKE, T., BROUWERS, J.**, Effectief ouderschap. Praktijkboek voor het omgaan met kinderen.
- **GREENE, M.B.** (2000). Bullying and harassment in schools. In: R.S. Moser & C.E. Franz (Eds.) Shocking violence: Youth perpetrators and victims – Amultidisciplinary perspective (pp. 72-101). Springfield, IL: Charles. C. Thomas.
- **GÜRTLER, H.**, Angsthazen en driftkickers. Bruikbare adviezen om de ontwikkeling van je kind positief te beïnvloeden, De Driehoek BV, Amsterdam, 2002.
- **HEEMSTRA-HENDRIKSEN, L.**, Het verhaal van het kind, Thieme Meulenhoff, 2006.
- **HENRIKSEN, J.**, Cirkelen rond Kolb. Begeleiden van leerprocessen, Nelissen, 2005.
- **HERBERT, M.**, Serie Intro-opvoedingsondersteuning, Intro, Baarn, 1999.
 - o Deel 1: ABC van gedragsmethoden
 - o Deel 2: Hechting
 - o Deel 3: Grenzen stellen
 - o Deel 4: Ruziën en vechten
 - o Deel 5: Verliesverwerking en stervensbegeleiding bij kinderen
 - o Deel 6: Echtscheiding
 - o Deel 7: Sociale vaardigheidstraining
 - o Deel 8: Ongehoorzaamheid
 - o Deel 9: Eet- en slaapproblemen
 - o Deel 10: Posttraumatische stress bij kinderen
- Het grote kinderopvangboek, Kind & Gezin, 2006.
- **HILHORST, T.**, Sociale vaardigheden WZ 302, Uitgeverij Angerenstein, Arnhem, 2001.
- **HOL, A., e.a.**, Kinderopvang als beroep. Handboek voor opleiding en praktijk, De Tijdstroom, Utrecht, 1996.
- **HOOGVEEN, P., WINKELS, J.**, Het didactische werkvormenboek, Variatie en differentiatie in de praktijk, Koninklijke Van Gorcum, Assen, 2005.
- **JANSSEN, H.**, Als praten bij je werk hoort. Gespreksvaardigheden voor hulpverlener en dienstverlener, Uitgeverij Boom, Amsterdam, 1999.
- **JONGEPIER, N., MEIJ, H.**, Inspelen op peuters, NIZW, Utrecht, 2001.
- **KEIRSE, M.**, Helpen bij verlies en verdriet, een gids voor het gezin en de hulpverlener, Lannoo, 1996.
- **KEIRSE, M.**, Omgaan met lijden en ziekte in het gezin, 1998.

- **KEUDEL TERRA, H.**, Als uw kind ziek is, Tielt, Lannoo, 1996.
- **KOHNSTAMM, R.**, Kleine ontwikkelingspsychologie - deel 1 Het jonge kind, 3de druk, Van Loghum Slaterus, 1987.
- **KOL, J.**, Ho, tot hier en niet verder ...! Training in sociale weerbaarheid voor kinderen van 7 tot 12 jaar en hun ouders, Acco, Leuven, 2001, 225 blz.
- **LAEVERS, F., DEPONDT, L.**, Ervaringsgericht werken met kleuters.
- **LAPORTE, J.**, De pestjuf. Praten met kinderen, hoe doet ze dat?, ACCO, Leuven, 2005.
- **LICHTERMOET, I., ZWETSLOOT, L.**, Ouders betrekken bij kindercentra. Het kan!, NIZW, Utrecht, 2000.
- **LITIÈRE, M.**, 'Ik kan dat niet', zegt mijn kind. Omgaan met faalangst bij kinderen, Een gids voor ouders, leerkrachten en hulpverleners, Lannoo, Tielt, 2001, 236 blz.
- **MARX, H.**, Angst bij jonge kinderen, Unieboek BV, Houten, 2002.
- **MOYSON, N., ROTHOOFT, E.** (red.), Van eetlast naar eetlust, Eetproblemen van baby-leeftijd tot volwassenheid, Acco, Leuven, 2002, 228 blz.
- **NOSENT, S., VANDERHAEGEN, O.**, Werken met baby's in een groep, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2004.
- **OOMKES, F.R.**, Training als beroep - Deel 2: Oefeningen in sociale vaardigheid, Uitgeverij Boom, Amsterdam, 1995.
- **OOMKES, F.R.**, Handboek voor gespreksttraining, Boom, Meppel, 1984.
- **OOMKES, F., GARNER, A.**, Praten met plezier, Boom, Meppel, 1987.
- **OOMKES, F., GARNER, A.**, Communiceren. Contact maken, houden en verdiepen, Boom, Amsterdam, 2003
- **PEETERS, J.**, Antisociale jongeren, Garant Leuven, 2000.
- **PONJAERT-KRISTOFFERSEN, I.**, (red.), Mishandeling door kinderen: de doos van pandora, Acco, Leuven, 1999, 164 blz.
- **PRENEN, R., WYSMANS, M.**, Praten met ouders, CEGO Publishers, Leuven, 2004.
- **PRINZIE, P.**, Waarom doet mijn kind zo moeilijk? Moeilijk gedrag begrijpen, efficiënt straffen en belonen, Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2004.

- **QUILLIAM, S.**, De lichaamstaal van uw kind - een praktische gids voor ouders, Atrium, Alphen aan den Rijn, 1994.
- **REIJNTJENS, J.**, Kinderen in de groep. Groepsgericht werken in kindercentra, NIZW, Utrecht, 2000.
- **RITGER, J.**, Ontwikkelingspsychopathologie bij kinderen en jeugdigen, Uitgeverij Coutinho, Bussum, 2002.
- **ROBINSON, G., & MAINES, B.**, Een schreeuw om hulp. De no blame-aanpak bij pesten, Bakermat Uitgevers, Mechelen, 2003.
- **RYCKAERT, L.**, Omgaan met ouders. Een praktische handleiding in gespreks- en communicatietechnieken voor leerkrachten, Lannoo, Tielt, 2005.
- **SINGER, E., DE HAAN, D.**, Kijken, kijken, kijken. Over samenspelen, botsen en verzoenen bij jonge kinderen, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2006.
- **SLOT, N.W., SPANJAARD, H.H.M.**, Competentievergroting in de residentiële jeugdzorg. Hulpverlening voor kinderen en jongeren in tehuizen, Intro, Baarn, 2000.
- **SOMERS, A., PEETERS, J.** (red.), Respect voor diversiteit in de kinderopvang, VBJK, Gent, 1998.
- **SPOLER-VAN DEN HOMBERGH, R.H.M., VAN EIJKEREN, M., TALSMA, A., HOUTVAST-HAAKSMA, H.**, Communicatie en sociale vaardigheden, NijghVersluys, Baarn, 2000.
- **STRUYVEN, K., SIERENS, E., DOCHY, F., JANSSENS, S.**, Groot worden. De ontwikkeling van baby tot adolescent. Handboek voor (toekomstige) leerkrachten en opvoeders, Lannoo, Tielt, 2003.
- **TASSONI, P. e.a.**, Scholing in begeleiding en verzorging van kinderen: Deel 1, Leren werken met groepen kinderen, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2006.
- **TASSONI, P. e.a.**, Scholing in begeleiding en verzorging van kinderen: Deel 2, De ontwikkeling van kinderen, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2006.
- **TASSONI, P. e.a.**, Scholing in begeleiding en verzorging van kinderen: Deel 3, Spel van kinderen voor professionals, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2006.
- **TASSONI, P. e.a.**, Scholing in begeleiding en verzorging van kinderen: Deel 4, Rondom het jonge kind, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2006.
- **TIMMERS-HUIGENS, D.**, Opvoeden praktisch bekeken, Bohn Stafleu Van Loghum, Houten, 2004.
- **UITTENBOGAARD, B.; JEURING, J.; & ENSING, E.**, Stap voor stap 1: een methode om ouders met kinderen (0 – 6 jaar) te begeleiden bij opvoedingsvragen, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2000.
- **UITTENBOGAARD, B.; JEURING, J.; & ENSING, E.**, Stap voor stap 2: een methode om ouders met kinderen (6 – 12 jaar) te begeleiden bij opvoedingsvragen, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2000.

- **VANDEBOSCH, H., VAN CLEEMPUT, K., MORTELMANS, D. & WALRAVE, M.**, Cyberpesten bij jongeren in Vlaanderen, Brussel, 2006.
- **VANDENBROECK, M.**, De blik van de Yeti. Over het opvoeden van jonge kinderen tot zelfbewustzijn en verbondenheid, SWP Utrecht, 1999, 223 blz.
- **VANDENBROECK, M.**, Familie. Een vormingspakket om te praten over gezinnen, VBJK – DECET, Gent, 2002.
- **VANDENBROECK, M.**, In verzekerde bewaring, 150 jaar kinderen, ouders en kinderopvang, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2004.
- **VANDENBROECK, M.** (Red.), Pedagogisch management in de kinderopvang, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2005
- **VAN DER DOEF, S.**, Ben jij ook op mij? Een boek over seks voor jonge kinderen, Uitgeverij Ploegsma, Amsterdam, 2002.
- **VAN DIJK, A.**, Kinderen met NLD, Praktische gids voor ouders en leerkrachten, Swets & Zeitlinger, Lisse, 2002, 208 blz.
- **VAN EIJKEREN, M., HAUTVAST-HAAKSMA, H. (Red.)**, Kinderopvang (314), NijghVersluys bv, Baarn, 1999.
- **VAN ELSACKER, L.**, Pesten in het jeugdwerk. Hoe omgaan met pesterijen? Tips voor jeugdwerkers, BDJ-Jeugd en vrede, 1996.
- **VAN HAAREN, J., VAN DER ZANDE-ROMME, L.**, Sociale vaardigheden voor het werken met kleuters, Nelissen H., Baarn.
- **VAN HASSELT-MOOY, H.**, Huilen, boos zijn, ruzie. Omgaan met emoties bij kinderen van 0 – 8 jaar, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2004.
- **VAN IERSEL, J., WESTERINK, J.**, Veranderen - Leer- en oefenboek omgangskunde, De Tijdstroom, 1987.
- **VAN KEULEN A., VAN BEURDEN A., DOELEMAN W.**, Poppen zoals wij. Methodisch werken aan respect voor diversiteit met jonge kinderen, SWP, 2004.
- **VAN LONDEN, A.; BILOEN-BEIJEN A.H.M; CLADDER, J.M.; & VAN LONDEN-BARENTSEN, W.M.**, Vaardigheden voor ouders, Harcourt Book Publishers, Amsterdam, 1992.
- **VAN MEER, K., VAN NEIJENHOF, J.**, Elementaire sociale vaardigheden, Kluwer, 2000.
- **VERHOEF, A.C., HOUTVAST-HAAKSMA, H. (red.)**, Methodische vaardigheden 1 (301). Kennis van doelgroepen, Nijghversluys, Baarn, 1999.
- **VERLIEFDE, E.**, Groeipijnen in sociaal contact. Sociale vaardigheden voor school en ouders, Acco, Leuven, 1999, 232 blz.

- **VERVAET, E.**, Groeienderwijs. Psychologie van 0 tot 3, Ambo, Amsterdam, 2002.
- **VIJVERBERG, P.**, Leren in kindercentra, deel 3: Observatie en rapportage, Nijgh & Van Ditmar Educatief, Rijswijk, 1991.
- **VOETS, J.; MICHIENSEN, L.; & HERTENS, S.**, Hink-stap-sprong. Boek 1: ontwikkeling, Garant-Uitgevers n.v, Antwerpen, 2005.
- **VOETS, J.; MICHIENSEN, L.; & HERTENS, S.**, Hink-stap-sprong. Boek 2: ouderlijke vaardigheden, Garant-Uitgevers n.v, Antwerpen, 2005.
- **VOS, D.**, Agogisch omgaan met probleemgedrag, Garant-Uitgevers n.v., Appeldoorn, 1999
- **ZWIEP, C.**, Kinderen en seksualiteit. *Pedagogische begeleiding in de kinderopvang*, Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2005.

Brochures

- Pesten hoort er niet bij! Adviesboekje voor ouders van kinderen van 8 tot 15 jaar, Opvoedingsinformatie.
- Uitgaven van
Koning Boudewijnstichting
Brederodestraat 23
1000 Brussel.
- Voorlichtingsbureau voor voeding IPB
Jezusstraat 16
2000 Antwerpen
Tel. 03 232 88 55
- Voorlichtingsbureau voor de voeding, Postbus 8570 Den Haag
Bijvoorbeeld van zuigeling tot peuter: De voeding in het eerste jaar
- Vlaamse Dienst voor Kinderopvang, Integrale kwaliteitszorg in de buitenschoolse kinderopvang, Nieuwlaan, 63,
1860 Meise
- Provinciaal Veiligheidsinstituut
Jezusstraat 28-30
2000 Antwerpen
Tel. 03 231 28 04
- Vormingscentrum voor opvoeding en kinderopvang VCOK: studie en uitleendienst
Raas Van Gaverestraat 67 a,
9000 Gent

Tel. 09 232 47 36

- Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie, Schildknechtstraat,9, 1020 Brussel
Tel. 02 422 49 49, e-mail vig@vig.be met onder meer Vigoureus
- De Logo's, lokaal gezondheidsoverleg (adressen te bekomen bij het VIG)
- GVO diensten van mutualiteiten
- Het Rode Kruis

- KAV, Katholieke arbeidervrouwen
Poststraat 111
1030 Brussel
met onder andere Zorgwijzer
- Kind en gezin - www.kinderopvang.be
Hallepoort 27
1060 Brussel
- Vlaamse Vereniging voor geestelijke gezondheidszorg
Tenderstrat 14
9000 Gent
Tel.: 09 221 44 34
met onder meer de projectmap Hoe anders is anders?, info@vvgg.be
- VVKBaO, Ontwikkelingsplan voor de katholieke kleuterschool, CRKlKO, Brussel, 2000.
- De rechten van de jongeren , Testaankoop praktische gidsen
- Gids voor Gezinnen. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
- Handgids, Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, Dienst Gehandicaptenbeleid,
- NUBEL Belgische voedingsmiddelentabel.

- Nursing, vakmagazine voor verpleegkundigen
Vergote Square 43
1030 Brussel
- Ouderparticipatie, ook voor vaders!, Dewynck K. (Red.), VBJK, PDB Stad Gent, Flora vzw, Gent, 2006

Tijdschriften

- KIDDO: Pedagogisch tijdschrift voor de kinderopvang, SWP, Amsterdam in samenwerking met Kind en Gezin en VBJK
- Kinderhanden, Standaarduitgeverij.
- Kinderopvang, Elsevier, Nederland
- Gezinsbeleid in Vlaanderen, Gezinsbond, Studiedienst.
- De draad, Kind en gezin.

Websites

- <http://www.antipestteam.be/>
- <http://www.babyclub.be/BabyClub>
- <http://www.e-gezondheid.be/> - Medische encyclopedie en gezondheidstijdschrift
- <http://www.fcbwjk.nl> (zoeken naar tilwijzer)
- <http://www.gezondheid.be> - De gezondheidssite voor Vlaanderen
- <http://www.geweldloosactief.nl/pestscha05.html>
- <http://www.handicap-ambulant.be>
- http://interaxis.sesuada.org/interaxis2/html6/marisk_de_backer.html
- <http://www.jeugdseksualiteit.be/>
- <http://www.jeugdenvrede.be>
- <http://www.kiddo.net>

- <http://www.kindengezin>
- <http://www.kjt.org>
- <http://www.vbsolsene.be/webpagina/omgevingsboek/kinderrechtenwandering.htm>
- <http://www.landelijkekinderopvang.be>
- <http://www.leefsleutels.be>
- <http://www.limits.be/>
- <http://www.mutant.nl>
- <http://www.nice-info.be>
- <http://www.nizw.nl/smartsite.htm?id=4>
- <http://www.nizw.nl/smartsite.htm?id=66673>
- <http://www.noblame.nl/>
- <http://www.nvsh.nl/>
- <http://www.opvoeding.be>
- <http://www.opvoedingsondersteuning.info/smartsite.dws?id=6993>
- <http://www.pesten.be>
- <http://www.pestenlaf.nl/>
- <http://www.pestweb.nl/aps/pestweb>
- <http://www.reddie-teddy.be/reddie-teddy>
- <http://www.sasam.be/>
- <http://www.sensoa.be/>

- <http://www.sjn.nl/pesten/>
- <http://www.skynet.be/vsig>
- <http://www.socialsecurity.fgov.be>
- <http://www.spelinfo.be>
- <http://www.steunpunt.be>
- <http://www.stoppesten.nl/index.htm>
- <http://www.stoppesten.nl/Paginas/Home.htm>
- http://www.10voorbiologie.nl/index.php?cat=4&zoekdata=seks&zoek_op=omschrijving&opdr
- <http://www.testaankoop.be>
- <http://www.vbjk.be>
- <http://www.vdko.be>
- <http://www.vig.be>
- <http://www.vlaanderen.be> – Vlaamse Gemeenschap, o.a. statistische gegevens VRIND
- <http://www.vredeshuis.be>
- <http://www.who.int> - wereldgezondheidsorganisatie WHO

DVD - "Baby's in beeld", Eliëns Marij, SWP, 2005

Anti-Pest Spel

Het Anti-Pest Spel is gemaakt door kinderen voor kinderen, om het pesten en het omgaan met elkaar bespreekbaar te maken.

Voor begeleiders van het spel is dit een speelse manier om erachter te komen hoe kinderen over pesten denken. Door in te spelen op de antwoorden die op de vragen worden gegeven, kunnen verhoudingen en rollen in de groep duidelijker worden. Hopelijk zal door een beter inzicht de omgang met elkaar verbeteren en ook het pesten voorkomen worden.

Het spel is opgebouwd zoals een ganzenbordspel met opdrachten.

Centrum Informatieve spelen, Leuven, Hasselt, Gent

Communicatiespelen

Inspiratiespel

Kernkwadrantenspel

Kwaliteitspel

Vaardighedenspel

5 X eten

Snap je hapje

CD-Rom "Alleen op de wereld" van H. Mahot

DVD- "Aandacht voor baby's. Werken met baby's in kinderdagverblijven.", NIZW

DVD "Childcare Stories, Ouders over opvoeden, werk en kinderopvang", VBJK, Gent

Video - "Creatief omgaan met kwaliteit", Peeters J., Boudry C., VBJK, Gent

Didactisch materiaal van het Rode Kruis.

Didactisch materiaal van de Kinder- en Jongerentelefoon.

Video: "ERGONOMIE Kinderlijk eenvoudig", Sectorfondsen Zorg en Welzijn – Utrecht, 2003

Expertisecentrum voor ervaringsgericht onderwijs (ECEGO) - Leuven

- Een doos vol gevoelens.
- Een huis vol gevoelens en axen.

DVD "Inspelen op peuters.", NIZW

Video "Je ziet dat het kan! Ouders betrekken bij kindercentra.", NIZW

Pesten: educatieve set (Bart Bulckens)

Een set met een lessenreeks voor leerlingen van 9 tot 14 jaar, met een kopieerset voor de leerlingen, met een video, rollenspel en computerspel. Uitgegeven door BDJ-Jeugd en Vrede in samenwerking met de Provincie Limburg, Welzijn en Volksgezondheid.

CD-rom – "Respect voor diversiteit in de kinderopvang.", Vandenbroeck, M. (Red.), VBJK-MEQ-DECET, 1998

Stichting Spel en Opvoedingsvoorlichting

- Burggraaff-Huiskes, M., Dries, H., Dit ben ik! Themapakket over zelfbeeld en zelfvertrouwen, 1995.
- Burggraaff-Huiskes, M., Bontje, J., Bosscher, J., Het schoolkind. Themapakket, 1997.
- Spelen is leren, leren is spelen.
- Seksuele opvoeding. Themapakket.

Stichting Lichaamstaal

DVD "Wiegelied voor Hamza. Diversiteit in de kinderopvang.", De Bree M., Gielen J., Peeters J., Boudry C., VBJK-DECET, Gent

DVD "Waar kom ik vandaan?" en "Wat gebeurt er nu weer met me?" van P. Mayle.

ZIKO, ECEGO, Leuven

